

основна национална права. О Чарнојевићу је у то време српска штампа писала да он „ни срцем ни умом није Србин“

Уз Чарнојевића у пардањском срезу посланик је постао Александар Николић, а у Великом Бечкереку Ђорђе Стратимировић, командант српских бораца у жестоком биткама против Мађара 1848. године. Стратимировић је на изборима учествовао као независни кандидат. За њега су гласали српски конзервативци и црквени кругови, а подржала га је и владајућа странка Ференца Деака.

„Танак“ изборни резултат

Михаило Полит Десанчић

Прилично танак изборни резултат кандидата Српске народне слободоумне странке последица је крајње неповољних изборних правила. Право учешћа на изборима имали су само имућни и школовани грађани, што се односило на свега 10 процената становништва. Жене нису имале право да гласају, па ни да буду биране, а банатска војна граница и Шајкашки батаљон који су обухватили највећи број Срба, на тим изборима нису имали право гласа.

Баш као што је и обећао башаидским бирачима, Милетић је у Угарском сабору, у периоду од 1869. до 1872. био најборбенији и „верно и савесно, без обзира на своју корист и без страха од какве напасти“ бранио је интересе житеља Башаида и комплетног српског народа.

Милетић је био веома упоран у иступањима против великомађарских закона, али није се притом борио само за српске, већ и интересе осталих угрожених мањина у Аустрији и Угарској - Хрватска, Пољаци, Чехи...

Уз упечатљиву парламентарну активност, често је у Бачкој и Банату приређивао масовне зборове, а народ га је срдечно и узбуђено дочекивао уз пуцњаву прангија, серенаде и банкете. Постао је народни трибун коме је веровала широка маса српског народа у Угарској.

Његова изразита политичка упорност и нарастајућа слава донели су му проблеме. Прву прилику за обрачун са Ми-

летићем и његовим следбеницима, мађарска влада искористила је после убиства кнеза Михаила Обреновића на Кошутњаку 29. маја 1868. године.

Пошто су Милетић и његови либерали из Угарске били оштри критичари политике кнеза Михаила, мађарска власт искористила је прилику да их осумњичи за убиство. Ухапшени су и окривљени за убиство политички емигранти Владимир Јовановић и Љубен Каравелов, који су у то време пребивали у Новом Саду. Милетић, актуелни новосадски градоначелник, суспендован је, а градом је од тада управљао комесар.

Лаза Костић

Заједнички напор Пеште и намесничке владе у Београду да докажу кривицу тројице осумњичених за убиство српског кнеза неславно се завршио - морали су да их сву тројицу ослободе кривице и пусте из затвора.

У вацком затвору због чланка

Нова прилика мађарској власти за обрачун са вођом Српске народне слободоумне странке пружила се 1869. године када је Милетић у листу „Застава“ објавио текст под насловом „Ћирилица у загребачком политичком хербергу“. У том тексту жестоко је напао хрватског мађаронски опредељеног бана Левина Рауха због наредбе да се у Срему укине ћирилично писмо.

Рауха и његове следбенике Милетић је оштро критиковао оптуживши их да су се са торбицама на леђима окупали са разних страна белог света „па жаре и пале по Хрватској као Турци по Босни“. Назвао их је битангама, а Хрватски сабор „политичким хербергом“, односно свратиштем најнижег ранга.

Пре него што је због тих речи против Милетића био покренут судски процес, он је лишен посланичког имунитета и затим осуђен на годину дана затвора и 500 форинти новчане глобе. Потом га је државни тужилац због побуне, извржавања руглу Хрватског сабора и увреде ба-

ГЕРМАН АНЂЕЛИЋ ПО ВОЉИ МАЂАРА

Угарска влада непрестано је имала на уму значај Српске православне цркве у свести српског народа, те је настојала да утиче на избор црквених великодостојника. На сабору 1872. године у Сремским Карловцима, комесар Антон Молилари имао је задатак да „наговори“ сабораше да за новог патријарха изабере Германа Анђелића. Како његово „лобирање“ није уродило плодом, комесар је распустио сабор, а мађарска влада је разрешила дужности дотадашњег администратора патријаршије владика Арсенија Стојковића, замерајући му превелику приврженост Милетићевој странци. На његово место дошао је пакрачки владика Никанор Грујић. У Нови Сад мађарска власт је послала комесара Ладислава Мајтењија са задатком да ради на разбијању Народне странке и да Анђелићу припреми место патријарха. Српска странка је одолела и тим притисцима, а Мајтењи је 1873. кришом морао да напусти Нови Сад.

приврженост Милетићу, српски народ је испољио 4. октобра 1870. године када је народни трибун паробродом кренуо у Вац на издржавање казне: масе Новосађана су га испратиле, а док је пловио Дунавом, на успутним пристаништима, народ га је одушевљено поздрављао и храбрио.

Из затвора у Вацу, Милетић је наставио да руководи својом странком и усмерава активности двојице српских посланика у Угарском сабору. У то време политички затвореници имали су могућност да управљају својим политичким партијама и да уређују своје новине. И иза решетака био је потпуно посвећен тим циљевима уз „сполну“ подршку Стевана Павловића и Нике Максимовића.

Избори за Угарски, Хрватски и Српски народно-црквени сабор 1872. показали су да народном трибуну тамновање није нанело политичку штету. Штавише, Милетић и његови либерали постигли су веома добре резултате. Кандидати српске странке победили су у четири изборна округа и добили тројицу представника.

У Башаиду је то био Милетић, у Бечкерек Александар Сандић, а у Тителу Лаза Костић.

Две године касније (1874) њима се придружио и Михаило Полит Десанчић, политичар, новинар и књижевник који је изабран у панчевачком округу. Уређивао је либералски „Браник“, био је посланик у хрватском и угарском парламенту, и у Црквено-школском сабору у Сремским Карловцима. (..) ■

Милица и Јаша Томић

ВАНРЕДНИ САБОР ДОНОСИ ПРОМЕНЕ

На наредном сабору СПЦ-а, одржаном од 29. јуна до 11. јула 1874. године, за митрополита-патријарха изабран је Прокопије Ивачковић, митрополит Румунске православне цркве. Потом су се саборски посланици посветили питањима унутрашње црквене управе. Конзервативци су сматрали да епископе и митрополита-патријарха треба да бира Синод, као и да уређује црквене општине и друга црквено-народна добра. Чланови Милетићеве Српске народне слободоумне странке бранили су став да је СПЦ саборна црква и да се утицај народа подраумева. Усвојене су, међутим, измене које је предлагала мађарска влада и ново устројство Сабора потврђено је 1875. године.

ТУРКОФИЛСКА ПОЛИТИКА БЕЧА

Учесници Бечкеречког скупа имали су на уму да Аустрија тежи да прошири своје границе на Балкану заузимањем Босне и Херцеговине. Зато су у програму нагласили да ће Српска народна слободоумна странка у свакој прилици бити против аустроугарских освајачких планова на Истоку, а посебно у БиХ. У интересу ослобођења и самосталности хришћанских народа, „а нарочито ради уједињења српског народа“ осудили су и такозвану туркофилску политику.